

ÚSTAVNÝ SÚD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Hlavná 110, 042 65 Košice 1

P. O. Box E – 35

PREHEAD VYBRANÝCH ROZHODNUTÍ ÚSTAVNÉHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

za obdobie XII./2020
Senát III

Nález:

spisová značka	III. ÚS 264/2020
populárny názov	Zdravotné postihnutie a procesná spôsobilosť
sudca spravodajca	Robert Šorl
druh konania	konanie o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb
druh rozhodnutia a spôsob vybavenia	Nález - Nález
dátum rozhodnutia	24.11.2020
dotknuté články ústavy a medzinárodných zmlúv	Dodatkový protokol k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd čl. 1 Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím čl. 12 Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím čl. 13 Ústava Slovenskej republiky čl. 46 ods. 1 Ústava Slovenskej republiky čl. 46 ods. 2 Ústava Slovenskej republiky čl. 47 ods. 2 Ústava Slovenskej republiky čl. 47 ods. 3 Ústava Slovenskej republiky čl. 48 ods. 2 Ústava Slovenskej republiky čl. 20 ods. 1 Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd čl. 13 Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd čl. 14 Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd čl. 6 ods. 1 zákon č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov
analytická právna veta	Výklad, podľa ktorého je zdravotne znevýhodnený účastník buď obmedzený na spôsobilosti na právne úkony, alebo je považovaný za osobu bez zdravotného znevýhodnenia, schopnú samostatne konať a nevyžadujúcu žiadne formy kompenzácie zdravotného stavu (ktorou môže byť v konkrétnom prípade aj ustanovenie procesného opatrovníka), je v rozpore s účelom Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím.
skutkový stav a základné fakty	Sťažovateľ bol žalobcom v konaní o zaplatenie poistnej sumy a zároveň je osobou so zdravotným postihnutím. Okresný súd potom, čo sa mu nepodarilo doručiť sťažovateľovi výzvu na odstránenie nedostatkov podania, ustanovil sťažovateľovi opatrovníčku – tajomníčku okresného súdu. Okresným súdom ustanovená opatrovníčka na výzvu súdu nedostatky návrhu neodstránila, okresný súd podanie sťažovateľa odmietol. Proti uzneseniu okresného súdu podal sťažovateľ 2. júna 2014 odvolanie, tvrdiac, že uznesenie mu nebolo nikdy doručené, pretože toho času sa musel starať o svoju matku, a preto sa nezdržoval na svojej adrese. Krajský súd dospel k záveru, že pred ustanovením opatrovníka mal okresný súd náležite zistené podklady pre ustanovenie opatrovníka, pričom dôvody trvali aj v čase odmietnutia podania. Okresný súd preto sťažovateľovi neodňal možnosť konať pred súdom ani neporušil jeho právo na súdnu ochranu. Odvolanie následne odmietol ako oneskorene podané,

	<p>keďže lehota na jeho podanie uplynula 15 dní potom, čo bolo rozhodnutie doručené opatrovníčke, teda 7. júla 2011. Najvyšší súd dovolanie odmietol ako neprípustné.</p> <p>Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti namieta, že napriek tomu, že trpel psychiatrickou poruchou a bol invalidným dôchodcom, súd s ním konal ako s osobou plne spôsobilou na právne úkony aj ako s osobou bez zdravotného postihnutia. Súd mu napriek závažnému znevýhodneniu nedokázali zabezpečiť prístup k právnej pomoci, teda v jeho prípade došlo k odmietnutiu spravodlivosti.</p>
<p>z odôvodnenia</p>	<p>Účelom funkcie opatrovníka je zaistiť dôslednú a účinnú ochranu záujmov a plné uplatňovanie práv účastníka, ktorý z objektívnych dôvodov nemôže brániť svoje práva osobne. Jeho účelom nie je urýchlenie konania pred súdom ani zjednodušenie činnosti súdu. Tento inštitút nebol do právneho poriadku začlenený preto, aby umožnil súdu formálne doručiť písomnosti a urýchliť tým skončenie konania. Ustanovenie opatrovníka nemôže sledovať iné ciele, než je ochrana záujmov účastníka. Iný výklad by bol v rozpore s účelom práva na spravodlivý proces, resp. na súdnu ochranu (t. j. účinne hájiť svoju vec pred súdom). Všeobecné súdy pri výklade a aplikácii ustanovenia § 29 ods. 2 a 6 OSP tento účel nezohľadnili, keď opatrovníkom v konaní ustanovili zamestnankyňu súdu – súdnu tajomníčku, a následne nielenže tolerovali jej absolútnu nečinnosť, ale sankcionovali sťažovateľa odmietnutím jeho návrhu pre neodstránenie nedostatkov podania. Týmto postupom bolo zasiahnuté do samotnej podstaty základného práva sťažovateľa na spravodlivý proces a na súdnu ochranu, pretože mu bola odňatá možnosť konať pred súdom a v dôsledku toho mu bol zamedzený aj prístup k súdu.</p> <p>V tejto súvislosti treba uviesť, že okresný súd predtým, ako sťažovateľovi ustanovil opatrovníka v osobe zamestnankyne súdu, sa vo svojej činnosti obmedzil len na zisťovanie pobytu sťažovateľa. Úkony okresného súdu vôbec nesmerovali k zisteniu skutočností potrebných na ustanovenie opatrovníka v zmysle vtedy účinného ustanovenia OSP, podľa ktorého za opatrovníka súd ustanoví osobu pôsobiacu v rodinnom, pracovnom, kultúrnom, prípadne v inom prostredí, ktoré je účastníkovi blízke. Práve nedôsledné zisťovanie týchto skutočností v konečnom dôsledku viedlo k tomu, že sťažovateľovi bol ustanovený opatrovník, ktorý svoje postavenie vykonával len ako opatrovník na doručovanie súdnych písomností.</p> <p>Ústavný súd nad rámec uvedeného zdôrazňuje, že je potrebné rozlišovať medzi zmluvným a ustanoveným zástupcom. V prípadoch, keď účastníkovi konania ustanovuje zástupcu či opatrovníka súd, nesie zodpovednosť za to, že ním zvolený opatrovník bude aktívne hájiť práva a oprávnené záujmy účastníka konania. Pasivita súdom ustanoveného zástupcu nemôže ísť na vrub účastníka konania. Pokiaľ ustanovený opatrovník neplní svoju funkciu vôbec alebo ju plní celkom nedostatočne, má všeobecný súd povinnosť zasiahnuť a takéto opatrovníka funkcie zbaviť. Tolerovanie nečinného opatrovníka je neprípustným formalizmom, ktorý vo svojom dôsledku popiera právo neprítomného účastníka na spravodlivé konanie (podobne pozri nálezy Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. II. ÚS 629/04 z 31. 3. 2005, alebo IV. ÚS 1778/08 z 29. 10. 2008, bod 13).</p> <p>Ustanovenie čl. 13 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím sa vzťahuje na všetky osoby so zdravotným postihnutím, teda aj na osoby trpiacich duševnými poruchami. Ústavný súd na tomto mieste pripomína, že medzinárodnú zmluvu je potrebné vykladať autonómne, preto pri výklade pojmu „zdravotné postihnutie“ nie je relevantné, či daná osoba bola uznaná invalidnou podľa slovenského právneho poriadku. V prípade uznania invalidity podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov je posudzovaná miera poklesu schopnosti zárobkovej činnosti, a nie schopnosť vystupovať v konaní pred súdom. Rovnako tak nie je možné konštatovať, že by sa záruky vyplývajúce z čl. 13 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím mali vzťahovať len na osoby zbavené spôsobilosti na právne úkony.</p>

Práve naopak, takýto výklad by bol v rozpore so zmyslom a účelom tejto medzinárodnej zmluvy. Je potrebné mať na pamäti, že prijatím Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím sa štáty zároveň zaviazali na obmedzovanie využívania inštitútu zbavovania spôsobilosti na právne úkony a na rešpektovanie právnej subjektivity všetkých osôb, t. j. vrátane osôb so zdravotným postihnutím, v jej celistvosti (čl. 12). Výklad, podľa ktorého je zdravotne znevýhodnený účastník buď obmedzený na spôsobilosti na právne úkony, alebo je považovaný za osobu bez zdravotného znevýhodnenia, schopnú samostatne konať a nevyžadujúcu žiadne formy kompenzácie zdravotného stavu (ktorou môže byť v konkrétnom prípade aj ustanovenie procesného opatrovníka), je v rozpore s účelom Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím.

Je teda nutné vychádzať z toho, že ani účastník formálne neobmedzený v svojprávosti, avšak trpiaci zdravotným (duševným) postihnutím, nemusí byť plne schopný samostatne vykonávať procesné práva a povinnosti v súdnom konaní a plne chápať jeho priebeh (Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 87 – 88; citované z nálezů Ústavného soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 2020/18 z 28. 3. 2019). Takéto situácie s ohľadom na prijatie záväzku obmedzovať zbavovanie spôsobilosti by do budúcnosti nemali byť nijako výnimočné a všeobecné súdy sa im vo svojej rozhodovacej činnosti budú musieť venovať. Akonáhle sa teda súdneho konania účastní osoba so zdravotným znevýhodnením, je súd povinný venovať tejto skutočnosti pozornosť a dbať na to, aby takáto osoba mohla v konaní účinne uplatňovať svoje práva podobne ako osoby bez takéhoto znevýhodnenia. To v konkrétnom prípade znamená aj prijatie prípadných kompenzačných opatrení, a to v závislosti od povahy a miery postihnutia. Možným kompenzačným opatrením je aj ustanovenie procesného opatrovníka (podobne pozri nález Ústavného soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 2933/15 z 9. 2. 2016, bod 12). To všetko pri rešpektovaní vôle dotknutej osoby (čl. 12 ods. 4 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím).

Pri posudzovaní otázky, či strana mala s ohľadom na svoje zdravotné postihnutie spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu, je potrebné skúmať, či a do akej miery jej tento nepriaznivý zdravotný stav umožňoval/neumožňoval plnohodnotnú účasť na súdnom konaní. Skutočnosť, že takýto účastník nebol formálne zbavený či obmedzený na spôsobilosti na právne úkony (a nebol mu z tohto dôvodu ustanovený „hmotnoprávny opatrovník“), nevylučuje, že takýto účastník nebol v konkrétnom prípade spôsobilý samostatne konať napr. pre duševnú poruchu, ktorá mu bránila chápať zmysel súdnych výziev či iných procesných úkonov, prípadne zmysel súdneho konania samotného. Všeobecné súdy sú povinné ustanovenia zákonov [vrátane § 420 písm. c) Civilného sporového poriadku] vykladať v súlade s medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná. V prípade, že zákon neumožňuje súladný výklad, musí aplikovať priamo medzinárodnú zmluvu, a to s ohľadom na jej prednosť pred zákonom (čl. 7 ods. 5 ústavy). Najvyšší súd preto postupoval arbitrárne, keď námietku sťažovateľa o tom, že nebol spôsobilý samostatne konať pred súdom, odmietol s poukazom na to, že nezistil obmedzenie jeho spôsobilosti v príslušných databázach. Tým porušil základné právo sťažovateľa zaručené čl. 13 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktoré v sebe zahŕňa aj právo na to, aby bolo tvrdené porušenie práva na účinný prístup k súdu riadne preskúmané.

Ústavný súd Slovenskej republiky rozhodol:

1. Základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a na prejednanie veci v jeho prítomnosti podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivý proces podľa čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Krajského soudu v Bratislave z 31. mája 2016 a uznesením Najvyššieho soudu Slovenskej

	<p>republiky z 25. septembra 2019 porušené boli.</p> <p>2. Základné právo sťažovateľa na účinný prístup k spravodlivosti podľa čl. 13 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 25. septembra 2019 porušené bolo.</p> <p>3. Uznesenie Krajského súdu v Bratislave z 31. mája 2016 a uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 25. septembra 2019 ruší a vec vracia Krajskému súdu v Bratislave na ďalšie konanie.</p> <p>4. Krajský súd v Bratislave a Najvyšší súd Slovenskej republiky sú povinné spoločne a nerozdielne nahradiť trovy konania.</p> <p>5. Vo zvyšku ústavnej sťažnosti nevyhovuje.</p>
použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, ESELP a iných súdov	Ústavný súd Českej republiky: II. ÚS 629/04, IV. ÚS 1778/08
súvisiace právne predpisy	zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok
kľúčové slová	opatrovník-ustanovenie zmluva-medzinárodná zmluva práva a slobody – právo na súdnu a inú právnu ochranu-právo na prerokovanie veci – v prítomnosti účastníkov zdravotný stav práva a slobody – právo na súdnu a inú právnu ochranu-právo na prístup k súdu

Spracovalo Analytické oddelenie Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky

Upozornenie :

Prehľad vybraných rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „prehľad“) je neoficiálnym dokumentom, ktorý slúži výlučne na informovanie o rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“). Prehľad zostavuje Analytické oddelenie Odboru súdnych poradcov a súdnej agendy Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky z rozhodnutí ústavného súdu, písomne vyhotovených a odoslaných účastníkom konania v danom období. Prehľad nezaväzuje ústavný súd a nenahrádza jednotlivé rozhodnutia ústavného súdu, z ktorých bol zostavený.